

Nr 180.

Av herr **Herou m. fl.**, om skrivelse till *Kungl. Maj:t* angående jordfrågans lösning.

Historik.**Nuvarande sakläge.**

Den svenska nationalekonomien har sedan urminnes tid i mycket väsentlig grad varit grundad på jordbruket. Detta är så mycket märkligare, som landets allmänna natur lägger stora och svåra hinder i vägen för detta yrkes utövning. Vi kunna i korthet endast påminna om det karga och oblida klimatet, den med undantag för vissa särskilt gynnade landskap hårda och svårarbetade jorden, de långa färdevägarna för varuförmedling och ej minst befolkningens allmänna tunga och osociala sinnesriktning. Att likväl jordbruket kommit att spela den roll i svenska folkets ekonomiska liv, som det genom årtusenden spelat, vittnar om en naturlig drift till detta yrke hos de breda folklagren, vilken tager sig uttryck även under och i trots av de svåra hinder, vilka dels här ovan skisserats, dels och än mer i det följande skola närmare anföras.

Den historiska utvecklingsgången av jordbrukets driftsformer i Sverige är allmänt bekant. Obygden började redan för årtusenden sedan brytas på de avsides från varandra längs vattendrag och sjöar liggande gårdarna. Där dessa längre fram kommo att ligga närmare varandra, uppstodo byalag, inom vilka dock brukarnes för germanrasen kännetecknande osociala sinnesriktning försvårade samarbetet och därmed produktivkällornas och produktivkrafternas rationellt ekonomiska utnyttjande. Av samma skäl föllo också de söndrande och självsvåldiga bönderna under medeltiden lätt offer för den uppåtstigande herremannaklassen. Jordens anhopning på allt färre händer tilltog raskt, och om även en jorddrott av Bo Jonsson Grips gigantiska dimensioner är något enastående, är han dock ett belysande exempel på, varthän denna utveckling kunde leda, samtidigt med att stordriften hastigt sväller ut på småbrukets bekostnad i allmänhet. Bönderna sjunka ned till ett tillstånd av om också icke legal, så dock reell livegenskap. Denna utveckling fram emot feodalismen är likasom all annan utveckling ett eller annat århundrade försenad i detta avskilda land i förhållande till sydligare länder. Den fortskrider

emellertid raskt under Vasatiden och når sin toppunkt med de stora greve- och friherreskapens höjdperiod i mitten av 1600-talet. Förefintliga gamla kartor över dessa egendomars storlek giva en överväldigande bild av deras egenskap av stater inom staten i Finland och Östersjöprovinserna, men även i det egentliga Sverige, främst i dettas bördigaste och för jordbruk mest lönande landskap: Kalmar län, Östergötland, Västergötland och Mälardöden.

Med Karl XI:s reduktion brytes i någon mån denna utveckling, dock ingalunda i så hög grad som de officiella läroböckerna vilja göra gällande. En del bönder frigöres från adelns beroende och utveckla under 1700-talets sociala och politiska strider och klasskänsla, därmed grundläggande sin kommande ekonomiska maktställning. Man får dock ej glömma, att den tidens »bondestånd» även under »frihetstidens» högsta skendemokratiska utvecklingsperiod endast utgjorde ett privilegierat fåtal av allmogens stora massa. Till sitt överväldigande stora flertal utgjordes denna ännu alltjämt av ekonomiskt beroende småbrukare, vilka antingen företedde en ingalunda människovärdig levnadsstandard eller ock voro helt eller delvis beroende av andra inkomstkällor, samt av torpare, åbor, backstugusittare eller helt proletariserade lönearbetare. Vid 1800-talets mitt hade »bondeståndet» nått den ekonomiska toppunkt, som avspeglas på det politiska området i representationsreformen. Men samtidigt börjar nedbrytandet av denna samhällsklass' maktställning. Regressen inträder med våldsamt fart och leder hastigt fram till våra dagars nuvarande läge.

Detta sammanhänger naturligtvis med den allmänna ekonomiska utvecklingen ej blott i Sverige utan än mer rent internationellt. Storindustrialismens och därmed storkapitalismens tidevarv har brutit in och dess ekonomiska tidsströmningar riva obönhörligt med sig allt och alla, således även jordbruket och dess utövare. En väldig förskjutning av befolkningsförhållandena äger rum, i det att industrien drager till sig massor av såväl det från urminnes tid förefintliga jordproletariatet, som ock av den genom ett allt djupare ekonomiskt beroende hastigt proletariserade jordägareklassen. Därigenom växer stadsbefolkningens procenttal inom landet våldsamt på landsbefolkningens bekostnad. Skenbart skulle väl detta kunna synas vara till fördel för den kvarvarande, från en del av den skarpa ekonomiska konkurrensen befriade landsbefolkningen. Men dels blir en stor del av denna även industrialiserad och därigenom proletariserad genom uppkomsten av en massa industrier ute på den rena landsbygden och genom bolagsväldets hastiga frammarsch på skogs- och sågverksnäringens område. Dels uppsugas massor

av smärre gårdar i en del raskt ansvällande storgods, vilket på intet sett motväges av det sista årtiondets plaulösa missriktade och den kapitalistiska samhällsanarkien klart avspeglade s. k. »småbruksrörelsen». Dels fortgår samtidigt därmed en annan, icke mindre karakteristisk uppsugning: jordvärdets av storkapitalet genom inteckningar och all bondeklassens övriga skuldsättning. Till denna utveckling bidrager i hög grad själva den jordbrukstekniska evolutionen, som genom maskindrift, elektrifiering m. m. direkt gynnar stordriften på småbrukets bekostnad. Produktivkrafternas ekonomiskt gynnsammaste utnyttjande förutsätter stora, väl utdikade och i övrigt väl hävdade skiften, ekonomisering av arbetskraft och arbetstid, förstklassiga utsädeslag och kreatursraser m. m., och på grund därav största möjliga tillgång på rörelsekapital. Allt detta tillsammantaget, som här endast i största korthet kunnat skisseras, bevisar klart och tydligt, hurusom hela den moderna kapitalistiska utvecklingen fortgår på alldeles samma sätt inom jordbruket, som på alla andra nationalekonomiska områden. Nationalförmögenheten anhopas på allt färre och färre händer. De rika bli allt rikare och de fattiga allt fattigare. Storbankerna utveckla sin inneboende naturliga tendens att bli hela nationens slavägare. Ehuru skenbart beslöjad av den formella s. k. »äganderätten» och innehavet av lagfartsbevisen fortgår bondeklassens reella proletarisering i våldsamt forcerat tempo. Den överväldigande stora massan av folket avstänges från varje verkligt tillgodonjutande av arbetets frukter på jordbrukets likasom på alla andra näringars områden.

Innan vi övergå att i detalj och med klara siffror bevisa riktigheten av de hittills gjorda allmänna iakttagelserna, må emellertid några synnerligen viktiga reflexioner över dem tillåtas oss. Man skulle icke utan fog kunna ifrågasätta, huruvida det icke för utvecklingen i stort vore att önska, att den kapitalistiska samhällsanarkien finge ostört fortsätta sitt inre självupplösnings- och självförstörelsearbete även på jordbrukets område, finge glida ut mot dess historiskt ofrånkomliga katastrofala undergång. I ögonen fallande är jordkapitalismens fullständiga oförmåga att vare sig nationellt eller internationellt planlägga, leda och ordna produktionen, fördelningen och konsumtionen av jordens och dess binäringars alster. De sedan årtionden oupphörligt inträffade hungersnödkatastroferna i olika delar av världen, här i Sverige senast i Norrland 1902, bevisa, att ej ens kommunikationernas storartade utveckling kan hålla den kapitalistiska samhällsanarkiens självförruttnelseprocess stången. Med proletariseringen växer massornas elände och därmed massornas missnöje fram emot den sociala katastrofen och därmed en förnuftigare och alltså även för massorna lyckligare produktionsordnings födslovåndor.

Emellertid få vi icke så ensidigt beakta dessa stora synpunkter, att vi därmed stirra oss blinda på de olycksaliga biföreteelser, som oupphörligt åtfölja denna kapitalismens självupplösning. Världsrevolutionens objektiva förutsättningar äro visserligen i denna stund oemotsägligt för handen i de flesta kapitalistiska stater, icke minst i Sverige. Men ej mindre påtagligt är, att de subjektiva förutsättningarna mångenstädes och icke minst i Sverige saknas. Massorna känna oreflekterat sin nöd, men medveten är den ännu blott för deras upplysta fåtal. Under tiden växer denna nöd och trycker allt tyngre ej blott i materiellt och ekonomiskt avseende, utan även i kulturellt och moraliskt, i allt det som utgör den ideologiska avspeglings av det materiella nödläget. Varje tillfällig lindring av denna nöd är icke blott givetvis en humanitär plikt för varje massornas vän, utan måste även innebära ett stärkande av massornas fysiska och andliga krafter, så att de kunna uthärda den obönhörligt förestående samhällskatastrofen och leda de av denna lösgjorda samhällskrafterna in på rätta vägar. Det är därför, som det måste vara varje ärligt och klarsynt revolutionärt partis plikt att genom deltagande i det parlamentariska arbetet och dess utnyttjande till reformer för lindrande i största möjliga grad av den proletära nöden redan inom den kapitalistiska samhällsanarkiens ram bidra till den stundande samhällskatastrofens lyckligast och smärtfriast möjliga förlopp. Detta gäller ej minst de reformer, som redan nu äro möjliga att genomföra på jordbrukets område. Taga vi ytterligare hänsyn till svenska folkets redan förut påpekade, sedan årtusenden tillbaka ådagalagda lust för jordbruksnäringens bedrivande, blir vår sagda plikt om möjligt än högre grad i ögonen fallande på oss.

Befolkningsrörelsen och det växande proletära nödläget.

Förskjutningen mellan den inom jordbruket med binärningar och inom övriga yrkesgrupper sysselsatta befolkningen i Sverige belyses bäst genom nedanstående statistik:

Folkmängdens fördelning på stad och landsbygd.

	År 1870	procent	År 1890	procent
<i>Landsbygd</i>	3,628,000	86·8	3,885,000	81·2
<i>Städer</i>	540,000	13·2	900,000	18·8
	År 1910	procent	År 1920	procent
<i>Landsbygd</i>	4,154,000	75·2	4,159,000	70·5
<i>Städer</i>	1,367,000	24·8	1,744,000	29·5

Huruledes särskilt jordbruksyrkets utöwares antal nedgått, framgår av följande siffror rörande *folkmängdens fördelning efter huvudgrupper av:*

Yrken i Sverige.						
	År 1870	procent	År 1890	procent	År 1910	procent
Jordbruk, fiske och skogsbruk	3,004,000	72·1	2,943,000	61·7	2,673,000	48·4
Industri och bergsbruk	604,000	14·5	1,059,000	22·2	1,785,000	32·3
Handel och samfärdsel	211,000	5·1	427,000	8·9	747,000	13·5
Allmän tjänst och fria yrken	348,000	8·3	336,000	7·2	316,000	5·8

Dessa siffror bestyrka till fullo, vad som redan här ovan sagts. Landsbygdens befolkning har visserligen under sista 50 åren vuxit något obetydligt, inalles med 14,7 procent. Men samtidigt ha städerna vuxit med 222,9 procent utöver sitt medlemsantal år 1870. Denna förskjutning blir än mera i ögonen fallande, om vi besinna, att i landsbygdsnumerären även inräknats alla de stadsliknande samhällen, vilka ännu ej fått stadsrättigheter, men som äro talrika, folkrika och stadda i hastig tillväxt både beträffande samhällenas egna och deras innevånares antal.

Om de givna siffrorna i och för sig icke äro att beklaga från den kvarvarande jordbruksbefolkningens klassegoistiska synpunkt eller ens från en vidsträcktare folkhushållningssynpunkt, bli de i stället så mycket betänkligare, om vi se dem i samband med de allmänna sociala förhållandena i landet. Utan att därigenom på något sätt behöva hemfalla åt vulgärfilosofiens naiva lovprisande av en till sitt värde i själva verket mycket problematisk »återgång till naturen», kan man dock ej blunda för de i både fysikt och moraliskt hänseende nog så vådliga folkhygieniska följderna av befolkningens anhopande i trånga samhällen under ofta mycket ogynnsamma förhållanden. Därtill kommer, att kapitalismens här ovan skisserade upplösningsprocess givetvis i första rummet går ut förhärjande över industriens proletärer. Kriserna återkomma med allt snabbare pendelslag och i allt mer groteskt växande dimensioner. Ja, den kapitalistiska samhällsanarkien har redan nått det stadium, då den företeer bilden av en permanent jättekris, som oavbrutet fortgår och växer från år till år. Arbetslösheten har på grund därav blivit en stående företeelse, intimt förbunden med kapitalismens eget väsende. Härav

uppstår den tvingande nödvändigheten att söka överföra så stor del som möjligt av den växande arbetslöshetsarmén inom industrien till andra näringsgrenar, på det att de proletariserade ej må förgås i svält och elände. Tanken på en återgång till jordbruket ligger då närmast till hands. Och detta har ju också de ärliga idealister åsyftat, vilka -- låt vara med nog så utopiska utgångspunkter och nog så opraktiskt tillvägagångssätt — av osjälviska skäl (alltså ej de efter billig jordarbetarekraft fikande jordkapitalistiska »egnahems»-motionärerna) strävat mot hithörande mål.

Emellertid blir spörsmålet ytterligare komplicerat genom det nödläge, vari även jordens lönearbetare under de senaste två hårda krisåren råkat. Ur den industriella arbetslöshetsären ha så många sökt sig ut till lönearbete i jordbruket och där slumpat bort sin arbetskraft för vrakpris, att de därstädes dels ytterligt nedpressat lönerna och försvårat arbetsvillkoren, dels t. o. m. åvägabragt en dittills på detta område fullständigt okänd arbetslöshet. Jordens arbetsgivare ha under det sista året ej ens tillnärmelsevis kunnat tillgodogöra sig mer än en del av den erbjudna arbetskraften. Dittills hade ofta efterfrågan på arbetskraft varit större än tillgången, och konkurrensen om arbetskraften motverkade delvis de ogynnsamma avtalsförhållandena för de mestadels fackligt oorganiserade drängarna, statdrängarna och torparna. Nu ha på angivna grunder förhållandena slagit om till motsatsen. Enär tillgången på arbetskraft nu blivit större än efterfrågan, ha lönerna slagits ned på ett rent av katastrofalt sätt, arbetsvillkoren försämrats och jordproletariatets utarmning på grund därav stigit över alla gränser. Reallönen inom jordbruket står för tillfället betydligt under dess läge för 8 år sedan! Totalinkomsten för statdräng, som år 1916 stod vid 787 kronor och vid arbetsavtalets uppgörande på hösten 1919 vuxit till ett kulmen av 1,787 kronor, har nu åter hastigt dalat ned till omkring 1,000 kronor. Motsvarande siffror för dräng i husbondens kost äro respektive kronor 391, 988 och omkring 600 à 650 (se utredningen rörande jordens lönearbetare i det följande av denna vår framställning).

Osökt måste här den frågan inställa sig: finns ingen möjlighet att genom upplåtelse av jord till eget bruk bereda dessa arbetslösa eller svältavlönade proletärer inom såväl industriens som jordbrukets område ett av dem själva efterträtt tillfälle att kunna hjälpligt och utan en alltför litet människovärdig levnadsstandard försörja sig själva?

Men härtill kommer ytterligare det allt mera beträngda nödläge, vari den ännu i någon mån jordinnehavande bondeklassen befinner sig — ett nödläge som, efter en skenbar ekonomisk uppgångsperiod under

krigsårens höjdkonjunktur, plötsligt och våldsamt slagit om till motsatsen och redan nu hunnit ruinera många.

Vidare möter oss här frågan: storbruk eller småbruk? I mycket hög grad beror den framtida jordbruksdriftens liv på besvarandet av den frågan. Om nu jordupplåtelse åt proletariatet kunna anses önskvärda, äro flera bärkraftiga och direkt ur våra dagars ekonomiska faktorer framsprungna brukningsformer att skärskåda och välja emellan: småbruk med eller utan kooperation, kooperativt storbruk under samhällets direkta överinseende. Spörsmålet, huruvida någon eller några av dessa brukningsformer vore att föredraga och i så fall vilken eller vilka, kan blott besvaras efter ett grundligt skärskådande av redan föreliggande ekonomiska förutsättningar. Detta är också, vad vi nu i det närmast följande ämna göra.

Antalet brukningsdelar och deras fördelning.

Av synnerlig vikt är frågan om de senare årens förskjutning mellan jordbrukargrupperna av innehavare av olika stora jordbruk. Hur stor del av Sveriges jord innehaves av småbrukare, av medelstora bönder, av storbönder, av godsägare? Hur talrika äro dessa respektive grupper? Visar sig någon förskjutning till utökande av en eller några av dem? Här äga vi nu, synnerligen tack vare kristidsårens arealinventeringar inom jordbruket ett synnerligen utförligt och pålitligt statistiskt siffermaterial att hålla oss till. Och vi kunna därur på möjligast tillfredsställande sätt utläsa svaret på de framställda frågorna.

Följande tabell utvisar dels antalet brukningsdelar åren 1904, 1917 och 1919, dels de olika brukningsgruppernas procenttal av hela antalet självförvaltande jordbrukare sagda år, dels fördelningen av den öppna åkerarealen åren 1904 och 1919 på de olika brukningsgrupperna:

		Å r 1 9 0 4			
		Brukningsdelar		Areal: har	
		Antal	Proc.	Per grupp	Proc.
0-5	har	164 591	46·9	341 928	9·5
5-10	»	80 088	22·8	584 071	16·3
10-20	»	69 472	19·8	968 776	27·1
20-50	»	28 564	8·2	575 153	23·4
50-100	»	4 881	1·4	339 276	9·5
Över 100	»	3 255	0·9	508 979	14·2
Summa		350 851	100·0	3 581 183	100·0

	Å r 1917		Å r 1919			
	Brukningsdelar		Brukningsdelar		Areal: har	
	Antal	Proc.	Antal	Proc.	Per grupp	Proc.
0—5 har	248 821	55·6	236 735	55·2	540 630	14·3
5—10 »	95 752	21·3	92 857	21·7	679 914	18·0
10—20 »	64 358	14·4	61 707	14·4	872 102	23·0
20—50 »	30 760	6·9	29 528	6·9	881 874	23·3
50—100 »	5 414	1·2	5 355	1·2	365 820	9·7
över 100 »	2 590	0·6	2 576	0·6	441 484	11·7
Summa	447 695	100·0	428 758	100·0	3 781 824	100·0

Siffrorna sammanställda ur: Aug. Östergren, Jordbruket och egna-
hems-frågan (Stockholm 1919), Arealinventeringen den 20 juli 1917 (Stock-
holm 1918) och Arealinventeringen den 1 juni 1919 (Stockholm 1920).

Studiet av de i denna tabell sammanräknade siffrorna betecknas
såsom i mer än ett avseende intresseväckande.

Vi ha vid sammanräkningen frångått den officiella statistikens pri-
märsiffror i så måtto, att vi sammanfört de många smågrupperna respek-
tive 0—0,25, 0,25—1, 1—2, 2—3, 3—4 och 4—5 har till en gemensam
grupp 0—5 har; för bedömandet av jordfrågans läge i Sverige just nu
ha dessa onaturligt söndersplitrade statistiska smågrupper icke den
ringaste betydelse. Gruppen i sin helhet kan med våra klimatiska och
jordförhållanden betecknas såsom icke önskvärd, enär (med undantag
för några sällsynt väl rustade mindre områden i sydligaste Skåne och
inre Bohuslän) den svenska jorden, uppdelad i sådana på kartan mikro-
skopiskt små ägolorter, omöjligt kan helt försörja sin brukare. Jorden
är bondens redskap likasom hantverksredskapen äro hantverkarens. En
hantverkare med otillräckliga redskap är dömd till undergång i vår tids
heta kamp för tillvaron. På samma sätt måste en jordbrukare med
otillräcklig areal duka under, om han ej kan vid sidan av sitt småbruk
finna en annan sysselsättning. Sådan sysselsättning finns i regel i
Sverige endast i närmaste grannskap av tegelbruk eller andra lands-
bygdsindustrier att få. Eller också hänvisas småbrukaren till en när-
liggande godsägares tjänst, är därvid utlämnad åt denne på nåd och
onåd, tvingas på grund av sin bundenhet vid den »egna torvan» att
sälja sin arbetskraft för underpris och proletariseras sålunda hastigt,
samtidigt som han blir en tillbakahållande kraft gent emot de övriga
lönearbetarnes organisatoriska strävanden att höja sin egen och sin sam-
hällsklass levnadsstandard. En sådan småbrukare är i regel — i trots
av eller rättare just på grund av den illusoriska »friheten» genom hans

lagfartsbevis — i oerhört mycket högre grad än de övriga lönearbetarna en viljelös slav under det kapitalistiska oket. Lyckas han icke finna någon s. k. »biförtjänst» eller sinar den ut, vilken han förut haft eller vid småbrukets tillträdande bespetsat sig på att få, så är hans ekonomiska undergång snarast möjligt given. Och denna utgång av hans kamp måste i så fall betecknas som den lyckligaste, enär den onekligen är den relativt smärtlösa. Ifall han åter kan förvärva sådan s. k. »biförtjänst» eller eventuellt behålla den han redan förut har, kommer han i denna ovärdiga, plågsamma och långsamt proletariserande beroendeställning, som vi nyss redogjorde för. Bäggedera fallen göra denna brukningsform i lika liten grad önskvärd för de proletärer, vilka under nuvarande förhållanden skulle kunna överföras till självförvaltande jordbruk.

Lika litet önskvärd är denna brukningsform från allmänt nationalekonomisk synpunkt. Redan den av oss nyss citerade, i hithörande litteratur, hävdvunna termen »biförtjänst» är fullständigt missvisande. Den verkliga biförtjänsten är icke för småbrukaren hans sysselsättning vid sidan av småbruket, utan tvärtom just småbruket själv, och det är till den s. k. »biförtjänsten» han obönhörligt hänvisas såsom till huvudkällan för hans eget och hans familjs livsuppehälle. Den »egna» jorden måste skötas om kvällar, nätter och söndagar. D. v. s.: den måste skötas med en uttröttad och sålunda mindrevärdig arbetskraft och blir alltså i mer eller mindre grad vanhävdad. Eller också är det hustrun och barnen, som genom sitt eget arbete å småbruket måste fylla hålet i den rätte familjeförsörjarens otillräckliga arbetsförtjänst, vilket innebär att hemmet försummas och barnen alltför tidigt kastas ut i förvärvsarbete, oavsett det naturvidriga och ingalunda människovärdiga i en anordning, som sammanhänger med, att den rätte familjeförsörjarens normalinkomst under normalarbetsdagen icke räcker till att i och för sig garantera åt familjen en tillbörlig levnadsstandard.

Initiativet till de sista årtiondenas s. k. »Småbruksrörelse» har ju också bevisligen utgått från storgodsägarehåll, där man fullt riktigt räknat ut, att förefintligheten av otillräckligt stora småbruk i godsägaredistrikten ovillkorligen måste garantera åt jordkapitalisterna en halvt arbetslös armé av arbetsvilliga löneslavar, redo att taga vilket arbete som helst, som erbjuder sig, för vilken lön som helst, som bjudes för detsamma. Och omiskänligt spårades även från början i denna skenbart osjälviska och omotiverade iver för »småbruksrörelsen» på det hållet en ej mindre riktig insikt om, att en sådan armé av halvt arbetslösa skulle bli en för jordkapitalismen nog så betydelsefull faktor att räkna med i lönened-

pressningssyfte gent emot den vid århundradets början begynnande fackliga lantarbetarörelsen. Redan denna misstänkta omsorg från jordkapitalismens sida om jordens utstyckande i fullkomligt otillräckliga lilleputtbruk borde komma oss att åtminstone för framtiden »se spåren och förskräckas».

Hela anordningen för den tekniska skötseln av dessa småbruk pekar i samma riktning. De egna-hems-lån, som av staten beviljades, voro allt ifrån första början orimligt för små och ha även efter utökningen av deras storlek visat sig vara fullkomligt otillräckliga. Det har uppenbarligen sett ut, som om man fullt avsiktligt velat förhindra, att småbruken ens i några mycket sällsynta undantagsfall skulle kunna hjälpligt försörja sina innehavare. På dessa otillräckliga lilleputtgårdar ha ej blott saknats dragare, utan även de allra flesta av alla de oundgängliga redskap och maskiner, som numera äro nödvändiga för jordens rationella utnyttjande. I sällsynta undantagsfall ha visserligen en del småbrukare med stora umbäranden lyckats anskaffa det allra nödvändigaste. Men i så fall har gårdens ekonomi överkapitaliserats, och ett kapital, tillräckligt att därmed utnyttja 15 à 25 har, har bundits vid 5 à 10 har — alltså en rent nationalekonomiskt sett fullkomligt förkastlig åtgärd. Sällan ligga småbruken så till, att brukare kunna genom en rationell kooperativ råda bot på dessa missförhållanden. Och även där så är fallet, kan det allvarligt diskuteras, om ej kooperativt sambruk är från ekonomisk synpunkt oerhört mycket mer att föredraga framför småbruk med kooperativt användande av dragare, redskap och maskiner. Att sådan kooperativt alltid vållar tvister, då i vårt ombytliga klimat alla vilja begagna inventarierna samtidigt, d. v. s. under de gynnsammaste dagarne, är redan i och för sig nog att dessutom väcka betänkligheter.

I flertalet fall är alltså småbrukaren även beträffande nödtvånget att låna inventarier på nåd och onåd utlämnad åt angränsande storbrukares godtycke. Självklart använda dessa sina inventarier i första rummet själva på de egna gårdarne under de för jordtillredning, sådd, skörd, bärgning, o. s. v., gynnsammaste dagarne. Redskapen kunna visserligen utlånas på nätterna, men då måste dragarne vila, och till att använda motorkraft äro småbrukarnes skiften för små. Så blir småbrukarens jord brukad, hans skörd bärgad, o. s. v., under de ogynnsammaste dagarne, d. v. s. hans gård vanhävdas, hans proletarisering påskyndas och landets hela ekonomi blir lidande av sådana brukningsformer.

Om vi nu med dessa fakta för ögonen gå att närmare skärskåda den här ovan angivna tabellen över brukningsgrupperna i landet, göra vi först följande iakttagelse: Brukningsgrupperna över 20 har hava till-

sammans bevarat sitt absoluta och procentuella innehav av öppen åkerjord, dock med en mycket svag förskjutning till minskning av storgodsen. Samtidigt har antalet brukningsdelar inom dessa grupper minskats, d. v. s. kapitalets ackumulering visar sig här vara på marsch, alldeles som man kunde vänta med utgångspunkt från den allmänna national-ekonomiska utvecklingen. Beträffande de medelstora bondgårdarna, gruppen 10—20 har, alltså den ekonomiskt förmånligaste och således önskvärdaste gruppen, visar denna en betänklig tillbakagång. Både antalet brukningsdelar och arealen öppen åkerjord ha gått tillbaka såväl absolut som procentuellt. Härmed sammanhänger, vad som i det följande skall påvisas, att skuldsättningen samtidigt allt mera tynger denna brukningsgrupp — alltså ett nytt tecken på storkapitalets fortgående ackumulation. Helt andra siffror giva oss de två småbrukargrupperna med upp till 10 har stora brukningsdelar, dock med en klar och pålitlig förskjutning till siffrornas stegring för den gruppen, som har de minsta, absolut otillräckliga brukningsdelarne upp till 5 har, medan inom den andra, relativt förmånligare ställda gruppen med 5—10 har en svag förskjutning visar sig i riktning mot större arealenheter på färre händer.

Även i ett annat avseende avspegla dessa siffror synnerligen tydligt tillståndet inom det kapitalistiska samhället. Om vi upprättade en grafisk tabell över den procentuella fördelningen av brukningsdelarne och av de olika brukningsgruppernas arealstorlek, skulle vi få två kurvor, den förra rakt i nedgående riktning skärande den andra med sin kulmen på mitten. Medan 55.2 procent av jordinnehavarna äga 14.3 procent av jorden och 14.4 av jordinnehavarna äga 23.0 procent av jorden, äga 0.6 procent av jordinnehavarna 11.7 procent av jorden! De rikes rikedom står alltid och allestädes inom den kapitalistiska samhällsanarkien i det mest bjärta och skriande motsatsförhållande till de fattiges fattigdom. Och någonting annat var ju icke heller under nuvarande förhållanden att vänta.

Dock bör givetvis icke i detta sammanhang bortses från det faktum, att i den sämst lottade småbrukargruppen även inräknats en del innehavare av så ytterligt små jordarealer, upp till 1 å 2 har, att de väl snarare böra betecknas såsom egnahems-innehavare med trädgårdsland än som jordbrukare, och bland dessa befinner sig givetvis också ett mindre antal burgnare samhällsborgare. Detta faktum förminskar dock på intet sätt betydelsen av de allmänna slutsatser, vi nödgats draga av det föreliggande statistiska materialet.

Om vi nu i några korta satser ville sammanfatta det hittills sagda, kunde vi göra det sålunda: Storgodsen och storbönderna behålla sin

relativa övermakt inom jordbruket, med klar tendens till jordkapitalets ackumulering. De medelstora bönderna, vilkas brukningsdelar onekligen ha den för vårt klimat önskvärdaste storleken, gå tillbaka och uppsugas av storkapitalet. De icke bärkraftiga småbruket ha på grund av en osund politisk spekulation med konstlade medel drivits att stiga i antal från år 1904 till år 1917, men — och detta är en mycket viktig iakttagelse — *visa under tvåårsperioden 1917—1919 en begynnande tillbakagång i antalet brukningsdelar såväl absolut som procentuellt.* Man kan därav draga den slutsatsen, att möjligen denna brukningsform nu kan ha nått sitt kulmen. Och det vore onekligen en lycklig omständighet, om så visade sig vara fallet.

Det jordbruk, som hädanefter skall kunna erbjudas de jordbruksvilliga inom proletariatet i stad och på landsbygd, måste ovillkorligen — i motsats mot de nuvarande småbruket — tillmätas på ett sådant sätt, att det i ekonomiskt hänseende blir fullt bärkraftigt, utan att familjeförsörjare skola behöva ty sig till s. k. »biförtjänster» av vare sig det ena eller det andra slaget.

Utän att på denna punkt av vår utredning föregripa frågan, huruvida av storbruket och den medelstora bondgården någondera brukningsformen skulle vara att föredraga framför den andra, vilja vi blott här påpeka, att mellan dessa bägge former måste valet ske och att under det kapitalistiska utvecklingsskede, som nu är, frodas storbruket, medan en-familjsbruket påtagligen är i tillbakagång. Tages endast hänsyn till denna rent materiella faktor, skulle valet vara kort och enkelt nog. Men spela även folkpsykologiska faktorer in, vilka i det följande förtjäna att något närmare skärskådas.

Jordens fördelning inom riket.

För förståelsen av de här behandlade problemen är det även av vikt att taga hänsyn till jordens faktiska fördelning inom riket just nu. Denna sammanhänger intimt med möjligheten att till självförvaltande jordbruksverksamhet återföra det egendomslösa och därigenom rotlösa proletariatet samt att förhindra, att nya lager av jordbrukare och lantarbetare tvingas in till städer och industrisamhällen.

Enligt Statistisk årsbok 1922 var *all rikets fasta jordareal år 1920 efter ägoslag fördelad i antal har på följande sätt:*

Trädgård	50,175
Åker och annan odlad jord	3,794,711
Naturlig äng	928,539
Skogbärande mark	24,547,876
Övrig mark	11,735,512
	<hr/>
Summa landareal	41,056,813

Enligt jordkommissionens betänkande. del II, var året förut, 1919, den egentliga åkerarealen fördelad på olika ägare sålunda:

	Antal ägare.	Åker, har.	Procent.
Staten	1	106,258	2·8
Ecklesiastika boställen	1	96,645	2·5
Kommuner	1,159	34,201	0·9
Bolag	1,613	219,942	5·8
Stiftelser	243	25,645	0·7
Fideikomiss	123	131,290	3·5
Större enskilda ägare	1,893	438,528	11·6
Mindre enskilda ägare	344,542	2,734,733	72·2

Av statens åkerjord, som ju i första hand bör ifrågakomma vid en jordupplåtelse, befinner sig en icke obetydlig jordareal inom just de län, vilka i klimatiskt hänseende äro de mest önskvärda. Så innehar staten inom Skaraborgs län icke mindre än i runt tal 15,000 har, inom Östergötlands län 11,200 har och inom Malmöhus län 11,700 har eller i dessa tre län i runt tal 38,000 har, vilket utgör 36 procent eller mer än tredjedelen av all den staten tillhöriga jordarealen.

Därnäst böra naturligtvis ifrågakomma de stora bolagens ofta furstligt tillmätta jordbesittningar, vilka väl för länge sedan kunna betraktas som mogna för en omfattande expropriation. I hela riket innehava bolagen i runt tal 220,000 har. Därav befinna sig inom Värmlands län 23,000 har och inom Örebro län 16,000 har. Därefter komma i ordningen: Västmanlands, Gävleborgs, Stockholms, Uppsala, Kopparbergs, Östergötlands, Malmöhus, Västernorrlands och Skaraborgs län. I dessa elva län ha bolagen 74 procent av sin åkerareal.

För belysande av, vilka väldiga jordvärden bolagen anhopat på ett fåtal händer kan följande tabell vara nog så lärorik:

Några av de större enskilda bolagens jordinnehav:

	Taxeringsvärde i millioner kronor.	Åker, har.
Uddeholms a.-b.	46·6	8,700
Stora Kopparbergs a.-b.	46·0	6,200
Korsnäs Sågverks a.-b.	34·5	3,200
Skönviks a.-b.	27·4	2,100
Kopparbergs och Hofors Sågverks a.-b.	27·0	2,000
Gimo-Österby bruks a.-b.	19·7	14,600
A.-B. Iggesunds bruk med Hudiksvalls Trävaru- bolag	15·4	2,500
Ljusne-Voxna a.-b.	16·8	1,800
Summa	233·4	41,100

Den oerhörda tillväxten såväl absolut som procentuellt av de inhemska aktiebolagens — däri även inberäknade järnvägsbolagens — jordinnehav framgår av följande tablå över taxeringsvärdet å deras samtliga jordbruksfastigheter, uträknat i jämna tusental kronor. Procentkolumnerna avse jämförelse med det totala jordtaxeringsvärdet i respektive omnämnda län samt i hela riket:

L ä n .	1890.		1900.		1910.		1919.	
	Tusen kronor.	%	Tusen kronor.	%	Tusen kronor.	%	Tusen kronor.	%
Värmlands	18 125	16·3	21 003	17·0	44 682	23·9	111 406	29·2
Kopparbergs	14 398	14·8	25 636	26·6	53 351	28·7	125 094	32·4
Gävleborgs	12 685	17·8	23 342	25·3	47 055	32·3	88 540	35·3
Västernorrlands	11 689	15·0	18 875	21·3	50 909	34·2	119 471	36·1
Västerbottens	4 473	9·5	9 773	14·0	23 342	20·8	58 803	21·2
Hela riket	118 058	5·1	197 389	7·9	396 687	12·3	923 236	15·2

Naturligtvis måste vi härvidlag taga med i betraktande, att i dessa mycket höga taxeringssummor ingår även värdet av de stora skogar, som bolagen äga. Och beträffande taxeringsvärdenas starka stegring ha vi att minnas, att i synnerhet vid de två senaste taxeringsförrättningarna en betydande upptaxering gjorts av all rikets jord. Men dels är ännu alltjämt särskilt skog — och naturligtvis, ehuru i mindre proportion, även åkerjorden — taxerad betydligt under gängse köpvärden. Dels befinner sig i samtliga de fem anförda länen, där bolagens jordförvärv varit starkast, en myckenhet av landets visserligen icke bästa, men dock relativt medelgodas åkerjord. Det är allmänt känt och har varit föremål för myndigheternas och riksdagens synnerliga uppmärksamhet, att just

inom de länen bolagsjorden varit utsatt för en rent av upprörande vanhävd. Före den senaste vanhävdslagens ikraftträdande ha husen på massor av bolagsgårdar fått förfalla och åkrarna på ett jämmerligt sätt brukats, där de icke rent av lagts ut till skogsmark.

Synnerligen intressanta äro — just med hänsyn till här anförda omständigheter — procentkolumnerna i ovanstående tablå. Ehuru stegringen i dem icke på långt när går upp emot stegringen av det absoluta taxeringsvärdet av bolagsjorden i de respektive länen och i hela riket, så utvisa de dock en betydande tillväxt av bolagens totala andel av jordvärdet. Detta har något mer än fördubblats i de åsyftade fem viktigaste bolagslänen och *precis tredubblats i hela riket* under trettioårsperioden ifråga, alltså utvidgats med omkring 70 procent varje årtionde, så att bolagen för närvarande besitta mer än en sjundedel av rikets jordvärde. Vid sidan av den förut av oss lämnade tablån över fördelningen av all rikets åkerjord på brukningsenheter ha vi alltså här ett nytt glänsande exempel på den storkapitalistiska utvecklingen inom den borgerliga samhällsanarki, vari vi leva. På grund av dessa inom klassamhället verkande självupplösande krafter fortgår automatiskt den ekonomiska utvecklingen fram emot en oundviklig förestående social expropriation av de i enskild hand befintliga omätliga värdena. Och redan nu är tiden påtagligen mogen för ett begynnande föregripande av slutuppgörelsen genom indragande till det allmänna av åtminstone så mycket av jorden, att i viss mån därigenom kan tillgodoses de jordhungerande proletärens behov av försörjningsmöjligheter genom självförvaltande jordbruk.

Ett annat naturligen i ögonen fallande objekt för en snart förestående jordexpropriation utgöra fideikommissen. De befinna sig visserligen i ett — låt vara ännu helt obetydligt — avtagande antal på grund av dels några exekutiva försäljningar i följd av överinteckning, dels en del överföringar med regeringens tillstånd från jordfideikommiss till penningfideikommiss. Och deras samlade värde uppgick år 1910 icke till mer än en tredjedel av bolagsjordens värde. Men de representera likväl i sig själva ett mycket högt värde, och de äro så mycket mera mogna för indragning till det allmänna, som denna besittningsform redan från den nuvarande kapitalistiska besittnings- och produktionsmetodens synpunkt utgöra en påtaglig atavism, en sista dröjande kvarleva från den länge sedan på alla andra områden avslutade feodala utvecklingsperioden. När i riksdagen på senare tider vid flerfaldiga olika tillfällen motioner ha väckts om fideikommissinstitutets upphävande, har detta skett just från den rent kapitalistiska utgångspunkten och med betonande av, att denna

besittningsform står i strid mot de kapitalistiska arvs- och äganderättsprinciperna. Därmed har emellertid kapitalismen själv principiellt erkänt, att all social rätt och lag är relativ och beroende av de från utvecklingsepok till utvecklingsepok växlande historiska förutsättningarna och betingelserna. Så har den kapitalistiska samhällsanarkien givit oss ett karaktäristiskt prejudikat på, hur litet den själv — allt hycklande tal i motsatt riktning till trots — aktar gammal hävd, då denna står i strid mot nyframväxande utvecklingsperioders krav. Så mycket större skäl är då även för oss att just på det område, där detta sker, kräva en ingripande ekonomisk samhällsoperation. Icke i enlighet med kapitalismens redan avdöende och i självförruttnelsestadium befutliga ekonomiska liv, utan i enlighet med nya *förnuftiga* och högre ekonomiska principer må vi kräva indragandet till det allmänna och överförandet i det arbetande folkets hand av de till en nog så betydande samlad jordareal uppgående fideikommisserna i riket.

Fideikommissens storlek framgår av nedanstående tablå, vilkens första kolumner uppvisa dels jordbruksfideikommissens taxeringsvärde, dels deras procenttal av bevillningsvärdet för all bevillningsskyldig jordbruksfastighet å landsbygden i de respektive länen år 1910 enligt Statisk årsbok 1922:

L ä n.	Jordbruksfastighet.			Annan fastighet, taxeringsvärde, kronor.	Summa taxeringsvärde, kronor.
	Antal ägare.	Taxeringsvärde, kronor.	Procent.		
Malmöhus.....	18	34 153 200	10,2	605 200	34 758 400
Södermanlands.....	25	12 932 300	12,2	764 300	13 696 600
Kristianstads.....	10	12 767 100	7,6	197 300	12 964 400
Stockholms.....	33	10 170 500	7,8	1 138 800	11 309 300
Östergötlands.....	15	8 729 800	4,8	623 300	9 353 100
Övriga län.....	95	30 668 700	1,5	8 711 000	39 379 700
Summa hela riket	196	109 421 600	3,6	12 039 000	121 461 500

Vi se här, hurusom ett mycket litet fåtal jordinnehavare, numera endast omkring ett tvåhundredatal, tillhörande i regel den gamla högadeln eller också några av rikets från gammalt mest stenrika storborgarefamiljer stödjande sig på även från borgardömet kapitalistiska rättssynpunkter absolut föräldrade arvsprinciper, besitter jord för ett mycket lågt beräknat *köpvärde* av inemot en kvarts miljard kronor. Största delen av denna jord utgöres av rikets allra finaste åkerjord, belägen inom dess

för jordbruk från alla synpunkter allra mest gynnade län. Ej mindre än en tiondel av det yppersta jordbrukslänet framför alla andra, Malmöhus län, hör till denna kategori av storgods. Även av den utmärkta sörmlands- och östgötajorden befinner sig en betydande del i fideikommiss-hand. Endast en mycket ringa del av fideikommissen består av stadsfastigheter. Det är känt, att dessa gods ofta skötas jämmerligt illa, ävensom att den feodala andan också i det avseendet kvardröjer på dem, att de därvarande lönearbetarna alltjämt pressas ned på ett mycket lågt ekonomiskt och socialt levnadsläge. Ett typiskt exempel på, vart-hän denna besittnings- och brukningsform leder, erbjuder oss 1922 års beryktade vanhävds-mål angående skötseln av friherrliga ätten von Höpken von Lantingshausens stora fideikommiss Bogesund invid Vaxholm i Stockholms län. En pikant episod under målets handläggning var, då ett av svarandepartens vittnen händelsevis kom att konstatera, att nuvarande fideikommissarien, ehuru bosatt inom en timmes bekväm resa från godset, likväl ej satt sin fot inom dess rågångar på mer än sex år. Enda syftemålet med godsets skötsel var påtagligen att utsuga största möjliga arrendesummor från arrendegårdarna, vilka till följd därav måste i sin tur till det yttersta utsugas av arrendatorerna. Motsvarande exempel skulle lätt kuuna angivas även från en hel del andra sådana gods. I hur hög grad lönearbetarna utsugas och prejas särskilt å fideikommissgodsen, har fler-faldiga gången kommit i dagen vid de stora lantarbetarekonflikterna under de sista femton åren. Vi påminna exempelvis om de upprörande detaljer, vilka kommo till allmänhetens kännedom vid den från arbets-givarens, en viss sorgligt beryktad herr Kennedys, sida med omänskligt brutalitet genomkämpande konflikten vid Råbelöv i Kristianstads län år 1907.

Jämsides med de här särskilt behandlade kategorierna av jordinne-havare böra vid en förestående expropriation av jord för upplåtelse till mindre självförvaltande jordbruk naturligtvis även ifrågakomma alla de privata verkliga storgodsen i landet. Icke fullt ett tvåtusental stora jord-magnater äga en niondedel av all rikets — i regel bästa, fruktbaraste och klimatiskt mest gynnade — åkerjord. I medeltal äger var och en av dem 230 har — över 460 tunnland! Även å dessa storgods är det, som vanhävden av jorden och förtrycket av de därstädes arbetande löneslavarna är störst och mest i ögonen fallande. Även där är tid-punkten alltså från alla synpunkter fullt mogen för en överföring till *förnuftiga* och för folkets stora massa därigenom lyckligare besittnings- och brukningsformer.

Jordvärdets uppsugning av storkapitalet.

Såsom vi redan i inledningen av denna motion angävo i våra allmänna riktlinjer för den nuvarande ekonomiska utvecklingen, sker på jordfrågans område den inom hela det kapitalistiska samhällslivets klart påvisbara kapitalackumulation ej blott i form av storbrukens långsamma tillväxt på de mindre jordbrukens bekostnad och det allt mer och mer även på detta område tillväxande bolagsväldet. Utan i än högre grad avspeglar sig den kapitalistiska utvecklingen fram emot den stora samhällskatastrofen genom den fortgående skuldsättningen av jordvärdet och i än högre grad av den egentliga bondebefolkningens ekonomi i allmänhet. Detta slag av kapitalackumulering inom jordbruket pågår med en våldsam och från år till år växande fart. Följande tabell anger enligt 1922 års Statistisk årsbok *inteckningsvärdet i miljoner kronor i fast egendom å landsbygden:*

År.	Inteckningar.		
	Beviljade.	Förnyade.	Dödade.
1831/40	12 964	—	5 058
1841/50	20 050	—	6 741
1851/60	34 535	—	9 262
1861/70	44 470	34 921	15 547
1871/80	54 857	48 973	15 576
1881/90	55 115	71 886	19 383
1891/1900	55 012	93 246	18 134
1901/10	138 177	111 964	34 116
1911/15	169 470	159 151	51 963
1916	152 787	197 585	44 056
1917	247 900	201 956	54 791
1918	345 043	181 126	86 899

Totalsummorna av inteckningar i jordbruksfastigheter framgå av nedanstående tabell, vilken även utvisar, huru stor procent av taxeringsvärdet inteckningar utgjort:

År.	Miljoner kronor.	Procent av taxeringsvärdet.
1870	574 603	—
1880	795 691	34.5
1890	977 629	39.7
1900	1 193 540	41.7
1910	2 002 260	48.7
1915	2 447 497	50.6
1917	2 744 300	52.2

För de allra senaste åren ha vi icke kunnat anträffa några officiella siffror. Emellertid veta vi, att den våldsamma depressionen, som under just dessa krisår framför allt gått ut över jordbruket, har tvungit i synnerhet de medelstora och små bönderna till en i högsta grad utökad skuldsättning. Under de senaste 90 åren ha bankerna och de övriga storkapitalisterna uppsugit omkring 3 miljarder kronor av det svenska jordvärdet eller i runt tal en miljard kronor per släktled. Därmed stannar emellertid som bekant icke bondeklassens skuldsättning. Då fastigheterna blivit så hårt belånade, att det icke finns möjlighet att uppdriva några flera pengar på den vägen, öppna sig hos bankerna alla de många övriga lånemöjligheterna, ofta på nog så skrala säkerheter, i form av växlar, kreditiv, reverser, löpande räkningar o. s. v. — för att nu icke tala om de i de flesta bondgårdar obligatoriska motböckerna hos närmaste lanthandlare. Sålunda kommer det sig, att mången bonde i våra dagar, då han hopräknat alla sina skulder, finner sig i en synnerligen beroende ställning. I dessa kapitalanhopningens dagar rusar den svenska bondeklassen obönhörligt mot samma katastrof, som nära förestående hotar hela den kapitalistiska samhällsanarkien. Bönderna åtnjuta även den chimäriska friheten av det formella innehavet av sina lagfartsbevis. Denna formella äganderätt utskrikes av de sig så kallande »samhällsbevarande» såsom en vidskepligt tillbedjansvärd fetisch, en underbar garanti för »företagsamhet», »initiativkraft», »arbetsglädje» och »självständighet». Men i själva verket är den ett tomt sken utan varje det ringaste spår av realitet.

Dessa »samhällsbevarare» själva visa sig även på jordfrågans område likasom på alla andra områden vara de allra effektivaste samhällsupplösare. Vi fastslå deras oerhörda skenhelighet och skrymteri utan allt agg och allt moraliskt dömande. Från vår kommunistiska synpunkt fullfölja de endast, utan att själva inse eller ens vilja det, sin av de ekonomiska tidslagarna dem obönhörligt tilldelade revolutionära roll. Den sociala och den ekonomiska revolutionen fortgår och fullföljes icke av några ekonomiskt svaga eller maktlösa proletära agitatorer, utan av de i kapitalismens eget sköte spirande förruttnelsebakterierna, av den kapitalistiska samhällsanarkiens inre självmotsägande och självupplösande krafter, varav överklassens fortgående kapitalanhopning är en av de allra viktigaste och betydelsefullaste.

På jordfrågans område se vi ett av de mest karakteristiska symptomen härpå i den omständigheten, att jordens ägare och brukare alltmer övergå till att bli skilda personer. Denna utvecklingsprocess har under de gångna senaste tre släktleden fullbordats ända fram mot sin

yttersta toppunkt. För hundra år sedan befann sig visserligen den svenska bonden i likhet med folkets alla övriga samhällsgrupper på en betydligt lägre formell levnadsstandard än nu, men var dock väsentligen reellt ägare av sin jord. I det stora hela var på de medelstora och mindre gårdarna jordens ägare också dess brukare, som med sitt husfolks hjälp begagnade sin egen jord såsom sitt verktyg till sitt och sin familjs uppehälle. Nu har den kapitalistiska utvecklingen fullständigt vänt upp och ned på detta förhållande. Den, som brukar jorden, är icke dess verkliga ägare. Trots innehavet av det reellt nog så värdelösa lagfartsbeviset är han ingenting annat än en löneslav, som nödgas med yttersta måttet av hårt arbete skrapa samman låneräntorna, vilka på de järnhårt fastslagna förfallodagarna måste betalas till de *verkliga* jordägarna, låneinnehavarna, såframt ej bonden skall nödgas att obönhörligt gå från gård och grund. Ofrihet och osäkerhet i tillvaron ha blivit hans karaktärsmärke i lika hög grad som någonsin de formella lönearbetarnas. Jordens verkliga och rättmätiga ägare åter äro de, som icke bruka jorden, ja, som i nittionio fall av hundra icke ens ha en aning om, huru jorden brukas, icke kunna skilja råg från korn, ja, knappast veta, var den gård är belägen, vilkens rätta ägare de äro genom innehavet av inteckningarna. I de flesta fall äro dessa jordens verkliga ägare t. o. m. rent opersonliga: banker och andra låneinstitut. D. v. s. de verkliga ägarna äro ägarna av bankaktierna och banklotterna, personer spridda runt hela landet, som icke ens ha reda på förefintligheten av inteckningarna i bankens portfölj, än mindre av de gårdar, vilkas faktiska jordvärde dessa inteckningar — respektive reverser, växlar, kreditiv, o. s. v. — representera. Aktierna och banklotterna i sin tur gå ur hand i hand, växla ägare kanske flera gånger varje år. Den kapitalistiska äganderättsprocessen har därmed fullbordats.

Jordens lönearbetare.

Kapitalets fortgående ackumulationsprocess visar sig för de breda folklagren i form av den från år till år allt mera växande utarmningen. Denna är kännbar icke blott för de ännu självförvaltande mindre jordbrukarna. Den är det i om möjligt än högre grad för den stora och betydelsefulla gruppen av jordens lönearbetare: statare, torpare, drängar och dagsverkare.

För att vinna klarhet rörande jordfrågans verkliga läge i landet är det ej minst nödvändigt att känna dessa befolkningsgruppers storlek och levnadsstandard. Det är nödvändigt i synnerhet därför, att det just är dessa grupper, som ha det mest skriande behovet av nyupplåtelse

till självförvaltande jordbruk av exproprierad jord. Att om möjligt redan nu inom det kapitalistiska samhällets ram söka bringa dem all den hjälp och lättnad i deras proletära nödläge, som är möjligt, är en angelägenhet av så mycket mera trängande behov, som vi i det närmast följande vilja uppvisa, att de alltjämt likasom i forna tider utgöra de mest betryckta och nedpressade av alla proletära samhällsgrupper.

Att få någon fast och tillfredsställande statistik över antalet av jordbrukets lönearbetare är mycket svårt. Enligt de senast föreliggande siffrorna kunna vi räkna med ett ungefärligt antal av en halv miljon. Medräkna vi ett synnerligen lågt beräknat antal familjemedlemmar, nå vi alltså upp till ett ungefärligt antal av $1\frac{1}{4}$ à $1\frac{1}{2}$ miljon lantarbetarebefolkning på en samlad folkmängd av icke fullt sex miljoner invånare i landet, således en beaktansvärd hög procent av hela invånareantalet, vilkens behov av självförvaltande jordbruk är lika stor, som dess förutsättningar för att till den allmänna folkhushållningens fromma kunna sköta sådana äro i ögonen fallande.

År 1907 offentliggjordes det hittills enda kända försöket att ur det sockenvis i detalj bearbetade statistiska materialet från en typisk trakt av blandad bonde- och storgodsbygd, Uppsala läns södra domsaga, få fram *en genomsnittlig befolkningsstatistik med särskild hänsyn till lantarbetaregruppernas procentuella storlek i förhållande till hela befolkningen.*

Då dessa siffror alltjämt kunna anses allmängiltiga och typiska för tillståndet i landet, förtjänar ett kort utdrag därur att här anföras:

G r u p p e r	A n t a l		Procent i förhållande till hela befolkningen
	familjer	familjemedlemmar	
Statkarlar	1 224	5 136	24.02
Yrkesmän	179	746	3.49
Torpare	283	1 250	5.83
Domsagans hela befolkning	—	21 377	100.00

Det är att märka, att i denna statistik ej medräknats vare sig friarbetare och daglönare eller hemmadrängar och jungfrur, enär otillräckliga vägledande upplysningar om dessa gåvos i mantalslängderna. Med yrkesmän menas här gårdssmeder, snickare, kuskar, trädgårdsmästare och övriga specialarbetare på godsens. Statistiken visar nu, huru som endast de tre viktigaste stora arbetaregrupperna å storgodsens med hustrur och (obs!) *hemmavarande* minderåriga barn belöpte sig till ej mindre än 33,34 procent, alltså precis tredjedelen av denna typiska jord-

brukaretrakts befolkning. Skulle de nyssnämnda, icke inräknade yrkesgrupperna, *före detta* (ålderstigna) statare, torpare och yrkesmän med familjer samt änkor och faderlösa barn efter alla jordens lönearbetare ha medräknats, hade vi helt visst nått upp till betydligt över hälften av hela invånareantalet.

En annan beaktansvärd tabell i samma utredning visar *antalet å familjeförsörjaren skrivna medlemmar av varje familj* inom de tre åsyftade yrkesgrupperna i samma domsaga. Slutsummorna ställa sig sålunda: Varje statkarlsfamilj bestod i medeltal av 4,19 familjemedlemmar, varje yrkesmansfamilj av 4,19, varje torparefamilj av 4,42, varje beräknad familj av 4,23. Då voro emellertid alla åldriga makar medräknade, vilkas barn för länge sedan flugit ur boet. Frånräknas dessa blir resultatet ett annat. De vid utredningen vidtagna räkneoperationerna mynna då ut i följande medeltalssiffror: statkarlsfamiljer 5,18, yrkesmansfamiljer 4,50, torparefamiljer 7,00, samtliga beräknade familjer 5,48. Det är dock att märka, att det mantalsskrivna familjemedlemsantalet ej är det faktiska, enär lantarbetarnas barn alltid tvingas vid mycket ung ålder ut i förvärvsarbete utom hemorten. Likväl finnas enligt denna statistik i vartannat hem tre, i vartannat fyra hemmavarande barn i medeltal att försörja.

De löner, som av arbetsgivarna tillmätts dessa i regel oorganiserade ekonomiskt djupt betryckta, andligt och sedligt efterblivna yrkesgrupper, ha i alla tider varit ytterligt nedpressade och undantagslöst legat under alla andra yrkeslöner i landet. Under minimum för varje människovärdig levnadsstandard ha de alltid befunnit sig, t. o. m. vid den tillfälliga skenbart så starka lönestegringen vid kristidens toppunkt. Samlade värdet av penninglön och »stat» (= husrum, vedbrand, säd, mjölk och övriga naturaförmåner) steg från 280 kronor år 1890 (för en hel familj att leva på ett helt år!) till 507 kronor år 1905, 800 kronor kort före krisens inträde och 1,787 kronor vid dess toppunkt vid höstuppgörelsen 1919, för att sedan åter hastigt dala ned till omkring 1,000 kronor vid höstuppgörelsen 1922. Medan livsmedelspriserna stigit med 80 procent från 1914 till 1922, ha alltid lönerna stigit med endast 25 procent, d. v. s. *reallönen har väsentligt sjunkit* och levnadsstandarden ytterligare nedpressats. Om man över huvud taget kan tala om ett skriande behov av ekonomisk frigörelse av en befolkningsgrupp i åtminstone så pass hög grad, som de nuvarande samhällsförhållandena medgiva det, måste detta sägas vara fallet just med jordens lönearbetare.

Utländska socialiseringar och expropriationer.

Innan vi övergå till en granskning av jordreduktionernas lärdomar i Sverige, förtjänar i korthet påpekas, att sådana ingalunda heller saknas i utlandet. Någon historisk exposé därav medgiver ej det begränsade utrymmet för denna motivering. Däremot förtjäna med några ord beröras de erfarenheter, som på allra sista tiden givits i levande gärning österifrån.

Redau innan Ryska Rådsrepubliken (R. S. F. S. R.) hunnit nå den inre orubbliga stadga och yttre växande maktposition, den nu har, låg det ju redan på dess första revolutionära förberedelsestadium de till makten komna proletära massorna varmt om hjärtat att söka bringa ordning och reda för allt i jordinnehavet och jordens brukande. Bland alla andra atavismer och all annan anarki, som utgjorde arvet från den störtade halvt ännu feodala, halvt redan kapitalistiska och industrialistiska tsarregimen, hade R. S. F. S. R. även att mottaga ett jordbruk, som ej blott var till ytterlighet efterblivet med medeltida redskap och brukningsmetoder, utan också genom världskriget till tre fjärdedelar lamslaget, delvis totalt förintat. Därtill kommo åren 1917—19 de oundvikliga sociala sjukdomssymptomen under den kapitalistiska samhällsanarkiens dödsryckningar, då även på jordbrukets likasom på alla andra områden de forna förtryckarna visserligen förjagats, men den nya, i vardande befintliga förnuftiga, kommunistiska samhällsordningen självklart ej hunnit annat än ytterst bristfälligt och sporadiskt träda i funktion. Därvid var det särskilt i rikets avlägsnare delar, där råds makten ej ens i begynnande mån hunnit fatta position, än mindre befästas, regel, att de genom århundraden utsugna, förtvivlade och självklart mot sina gamla slavpiskare ytterligt upphetsade bönderna helt enkelt genom lokala revolter togo makten i egen hand, fördrevo eller, innan rådsmyndigheterna hunno ingripa och förhindra det, dödade sina forna herrar, socialiserade jorden lokalt på ett ofta mycket primitivt sätt och fördelade den sins emellan.

Att hastigast möjligt söka bringa någon reda i hela detta kaos blev för kommissariernas råd en utomordentligt viktig uppgift. Naturligtvis kunde lika litet här som annorstädes i historien Rom byggas på en dag. Hindrade av det allmänna kaotiska läge, vari land och folk försatts genom den kapitalistiska samhällsanarkien och världskriget, av statens och individernas därav följande utarmning och de jättelika ekonomiska svårigheterna, av rovgiriga imperialistiska grannstaters rövarettåg in i landet och kontrarevolutionära förbrytarehövdingars uppror och härj-

ningar inom landet, kunde R. S. F. S. R. givetvis i början endast genom några allmänna i officiella förordningar givna riktlinjer och genom ingripande på vissa enskilda punkter i praktisk gärning söka bringa någon ordning i de förvirrade förhållandena. Därvid måste man naturligtvis även räkna med den oerhörda okunnighet och den fruktansvärda kulturella och intellektuella förkommenhet, vari de förslavade småbonde-massorna befunno sig vid den kapitalistiska samhällsanarkiens störtande och den nya förnuftiga samhällsordningens första trevande steg ut i livet. Men ju mer yttre fred vanns och den inre ordningen befastades, samt massornas kommunistiska insikt började med den oerhört utökade läskunnigheten tillväxa, desto kraftigare och målmedvetnare blevo också kommissariernas råds fullföljande av den redan i revolutionens födelse-period upptagna jordpolitiken. Därvid måste självklart hänsyn tagas till de här ovan skisserade faktiska förhållandena och dessa göras till utgångspunkt för en organiskt framväxande reformering av jordförhållandena i kommunistisk anda och riktning.

De förordningar, varigenom kommissariernas råd först togo initiativet till och därefter planmässigt fortsatte organiserandet av jordbruket efter kommunistiska principer, behärskas av följande grundtankar: All jord socialiseras. Ett kommunistiskt jordbrukssystem och övergången till kommunistiskt jordbruk förverkligas planmässigt. Kollektiva jordbruk upprättas. I lagens allmänna föreskrifter fastslås i första hand, att all privat äganderätt till jorden och vad densamma eventuellt kan gömma, till alla vatten och skogar liksom alla naturens krafter upphäves till evärdelig tid inom R. S. F. S. R. Härefter äger hela det arbetande folket att utan ersättning komma i åtnjutande av bruksrätt under de respektive rådens kontroll. Jordbrukskommuner äga företräde framför enskilda och allmänna ändamål framför andra. Sorgfälligt detaljerade föreskrifter gävos angående arbetsrätt och arbetsplikt. Rörande dessa detaljer, liksom vad i övrigt till denna lagstiftning hör, hänvisa vi till Alfred Kämpes referat i hans »Sovjet-Rysslands jordpolitik», som utgör källan för dessa våra sakuppgifter.

I första rummet uppläts enligt lagen jorden för rådsjordbruk och för kommunernas behov, därefter till kollektivt jordbruk och i sista hand till enskilda. Rådsjordbruken upprättas å den jord, som har bästa klimatiska och tekniska redan förefintliga förutsättningar och fylla sitt syftemål som mönstergårdar, och sättas under jordbrukskommissariatets och de därunder lydande jordbruksrådets ledning, vari även konsumenterna få representation. Under samma ledning ställas även de kooperativa jordbrukskommunerna, på vilka de forna ägarnas inventarier över-

låtas. Dessas produktionsöverskott övertages av R. S. F. S. R. En del därav avräknas som amortering å erhållna lån. Avlönad arbetskrafts användande förbjudes. Kommunerna äro skyldiga bedriva bildningsverksamhet, enkannerligen på det ekonomiska området. Vad angår bysamhällenas gemensamma jordbruk, uppmuntras gemensamhet i arbete och inventarier. Alla medlemmar deltaga efter förmåga obligatoriskt i arbetet. Om i bråd tid tillfälliga arbetare måste tillkallas, bestämmes lönevillkoren av landskapsråden.

Enligt lagen av den 6 november 1918 upplades en miljardfond för dessa företags finansiering. Antalet kollektiva jordbruk befinner sig i stadig tillväxt. I Orels län funnos 1919 391 sådana jordbruk, i Mohilev 225, i Vitebesk 214, i Novgorod 72, i Kaluga 150 (följande år 300), i Petrograd 230 (följande år 380), i Tulo 78.

Vi kunna vidare hänvisa till jordbrukskommissariatets officiella rapport år 1922. Denna erkänner oförbehållsamt, att böndernas ovan omtalade självrådiga expropriationer vid revolutionens början ha lagt stora hinder i vägen för jordbrukets utveckling genom den därav följande osäkerheten i jordinnehavet. Kommissariernas råd tvangs därför att genom dekretet av den 30 augusti 1920 inskrida reglerande i dessa nyfördelningar och framför allt att tvinga bönderna till starkare produktionsintensitet genom lagfästande av R. S. F. S. R.:s förfoganderätt till produktionsöverskottet. Genom dekretet av den 23 mars 1921 gävos anvisningar för fyllandet av den viktigaste uppgiften: Framskapandet av förutsättningarna för ett ekonomiskt givande, ändamålsenligt ordnat utnyttjande av den under R. S. F. S. R.:s överväganderätt oföränderligt befintliga jorden. Rörande detaljerna i denna sak hänvisas till sagda rapport. All försäljning, bortskänkning och skuldsättning av jorden är förbjuden. Tjänstgörande soldaters, rådsmedlemmars och övriga offentliga arbetares besittningsrätt till sin förut innehavda jord skyddas genom särskilda bestämmelser. På samma sätt tryggas de tekniska förutsättningarna för jordbruksproduktionen och organiseras den erforderliga jordbrukskrediten samt de kooperativa jordbrukskommunernas utveckling. Genom jordbrukskreditens ordnande av samhället säkerställer R. S. F. S. R. åt sig inflytandet på utökningen av de för den fördelaktigaste och nödvändigaste kulturerna (t. ex. lin, bomull, sockerrör m. m.) likasom på upprättandet av mejerier, fabriker för jordbruksredskap m. m. Organ härför äro de olika byarnas kooperativa föreningar. Därigenom anpassas även jordbrukarorganisationernas verksamhet efter respektive lokala förhållanden, varjämte de genom särskilda bestämmelser skyddas mot att av småborgerligt inflytande drivas tillbaka till redan övervunna produktionsformer och produktionsmetoder.

I slutet av den rapport, vilkens vidlyftiga innehåll här i korthet refererats, uttalar jordbrukskommisariatet sin förvissning, att den senaste goda skörden (1922) trots föregående års hungerelände faktiskt måste bidra till ett upphöjande av ej blott själva jordbruket, utan även den för detsamma erforderliga industrien. De sista årens övergång till penninghushållning tillåter R. S. F. S. R. att övergå från naturproduktskatternas till penningskattens system med noggrannare hänsyn till de olika bondegruppernas skattesvårigheter och anpassning efter de lokala förhållandena. Samtidigt möjliggöres utvecklingen av den jordbrukstekniska industrien och utökningen av själva jordbruksproduktionen. Alla förutvarande åtgärder på jordbrukets område äro alltjämt i kraft och utvecklas vidare. Likaså fortgår samarbetet med de medelstora bönderna, likasom samarbetet mellan bönder och industriproletärer stadigt tillväxer. För de fattigaste samhällslagren stärkes produktionskraften genom produktionskredit, och till försvar för sina intressen organiseras de genom fackföreningar ej blott på industriens, utan även på jordbrukets område.

Synnerligen belysande för lagstiftningsarbetet i ett kapitalistiskt, men på revolutionens brant stående land är Finlands exempel. Den 15 oktober 1918 utgavs en lag om inlösen av torp och fisketorp, och nya lagar i samma ärende tillkommo den 10 juli 1919 och den 11 juni 1920. En kolonisationsstyrelse med underlydande lokala kolonisationsnämnder i varje socken inrättades. Staten begynte genom frivillig överenskommelse med godsägare inköpa dessas gods och utstycka dem till småbruk.

Emellertid drev den dovt förtvivlade stämningen hos det olyckliga kuvade folket snart nog den härskande regeringen vidare på de borgerliga jordreformernas väg fram till ett direkt expropriationsförfarande. Den 20 maj 1922 promulgerades en ganska viktig lag om kolonisation av statens skogsmarker och inlösen av därå befintliga legoområden. I denna lag föreskrevs upplåtelse till odlings- och bostadslägenheter av statens skogsmark. Dock finge skog ej menligt splittras eller marker tagas, som vore nödvändiga för statens, kommunens eller allmännyttiga behov. Med beaktande av trafik- och jordbruksförhållandena å varje ort avskiljes så mycken odlad och odlingsbar jord, att odlaren jämte familj därav kan erhålla sin bärgning. Varje brukare tillförsäkras erforderlig skog.

Kolonisationsstyrelsen drager försorg om bildande av lägenheter, uppgör kolonisationsplan, fattar beslut om de genom kolonisationsnämnderna inlämnade ansökningarna om jord och ombestyr torrläggning, vattenreglering och grundningsarbeten för bygdevägar. Gårdarne inne-

havas med full äganderätt, sedan ägaren byggt erforderliga hus och nöjaktigt uppodlat minst 2 har. I odlingspremie skänkes det ursprungliga jordvärdet å all under de 10 första åren odlad jord. Dessa år äro även friår. Därpå sker efter en detaljerad plan amortering av priset under de följande 43 åren, varjämte 4 % ränta å ogulden köpeskilling erlägges. Rätt till kortare amortering gives. Anläggningslån kunna beviljas. Lantbefolkningen och främst ortsbefolkningen har företrädesrätt till upplåtelsen av jorden. Härtill fogas en del bestämmelser rörande expropriation av torp å statsjord i analogi med ovan anförda lagar angående torp i enskild ägo. Den 29 maj 1922 tillfogades en kompletterande lag om kolonisationslägenheter, huvudsakligen rörande ägande och nyttjanderätt, förköpsrätt o. d.

Samtidigt härmed utarbetade den bekante jordbruksministern Kyösti Kallio den efter honom uppkallade lagen om expropriation från större enskilda gods. Denna väckte en ytterst livlig diskussion och rönste starkt motstånd från yttersta högern och yttersta vänstern. Den alltid rabiat reaktionära svenska överklassen med dennas godsägare i spetsen protesterade särskilt skarpt mot, att finskt folkintresse skulle få insteg på i svensk ägo befintlig jord och därmed beskära de svenska klass- och nationalistiska intressena. Belysande är Gunnar Takolanders bok »Lex Kallio» med dess mycket talande måtto: »Orätt är och förblir orätt, även om den tillfogas under de former, som äro stadgade för lagstiftningen» (!!!) Å andra sidan kritiserade kommunisterna lagen såsom otillräcklig och halvgången, varom mera strax här nedan. Riksdagen antog emellertid den efter väsentliga, delvis avgjort förbättrande ändringar såsom vilande lagförslag den 2 juni 1922. Under mellantiden fortsatte striden för och emot med ökad skärpa. Vid den på hösten sammanträdande riksdagen tillstyrktes lagen av agrarkommissionens majoritet. De svenska högerreservanterna yrkade rent avslag. I en innehållsrik och saklig reservation yrkade kommunisterna på uppdrag åt regeringen att snarast möjligt utarbeta en ny lag med anlitande av styrelsen för Finska Lantarbetareförbundet och Finska Landsorganisationen såsom sakkunniga. Ärendet behandlades under långa, delvis mycket hetsiga debatter av riksdagen den 13 och 14 oktober. Kommunisten Rytkönen invände därunder med fullt fog »mot de idealistiska utläggningarna om nybyggarens liv, att man ej kunde komma ifrån, att genom denna lag åt de jordhungriga gavs ödemarksparcer, på vilka de ej kunde komma till rätta». Enligt Huvudstadsbladet, vilkets referat här följes, yttrade hans partikamrat Långström, att jorden rätteligen borde givas gratis. Detta vore möjligt blott efter en proletär revolution. Genom denna lag söker man nu att

undgå revolutionen. Men då landsbefolkningen hoppas mycket av Lex Kallio, vilja kommunisterna ej svika dessas förtroende. De rösta därför för lagen med tvekan och för att valmännen efter dess ikraftträdande må se, vad de borgerliga reformerna gå för. Lagen antogs med 135 röster mot 61.

Dess officiella namn är »Lag om anskaffande av jord för kolonisationsändamål». Dess § 1 bestämmer: »Med kolonisationslägenhet avses i denna lag sådan lägenhet, vartill antingen tages jord genom tvångslösen eller till erläggande av vars löseskilling annars användas statens medel.» För att genom denna lag få jord måste man vara myndig, ej jordägande eller i stånd att utan statens hjälp köpa och bebygga jord samt ej ha spekulerat i kolonisationsjord. Kolonisten måste inom 3 år ha byggt bostad och börjat odla. Han skall ha jordbruksinsikter och äga inventarier eller medel att köpa sådana och att bygga bostad, där sådan ej finns. Lagen gäller även utökande av förut innehavd, väl skött fastighet.

Kan ej staten skaffa jorden genom frivilligt köp, medgives tvångsinlösen från ägare, som ej bebor sin gård eller som äger över 200 har, i Uleåborgs län över 400 har. Dock göras en massa undantag. Sälunda går fri från expropriation all jord, som rationellt brukas, vidare hag-, betes- och rationellt brukade skogsmarker, o. s. v. Inlösas böra främst bl. a. vanhävdade och i spekulationssyfte åtkomna fastigheter, bolags-, andels- och föreningars lägenheter.

Lägenheterna skola vara så stora, att en familj kan försörja sig på varje, ej över 20 har jämte erforderlig skog och högst 2 har byggnadstomt, trädgård och potatisland. Redan befintliga byggnader kunna och i vissa fall måste tvångsinlösas. Kolonisterna tillförsäkras mark för nödiga vägar, upplagringsplats för grus, lera, torvströ m. m. Däremot få de icke vattenområde eller del i stenbrott, forsar m. m. utan den exproprierade ägarens samtycke.

Jorden betalas efter gångbart pris å orten efter 5-årig medelmarkgång. Av löseskillingen betalar staten förskottsvis kontant till ägaren för gröda och hus samt för jorden intill 5,000 marks värde. Däröver betalas med 7 % obligationer. Kolonisten återbetalar staten med 3 % årlig amortering och 4 % ränta. Rätt att avkorta avbetalningstiden medgives. Amorteringen kan framskjutas högst 10 år.

Ansökan om jord inlämnas hos kolonisationsnämnd eller kolonisationsstyrelsen. Nämnden prövar inkomna ansökningar och söker först anskaffa frivilligt såld jord. Lyckas detta ej, uppgöres jordanskaffningsplan. Efter delgivningen är stadgad 30 dagars klagorätt till kolonisations-

styrelsen och därefter ny klagotid till ägodelningsrätten. Främst bör jord söka skaffas inom sökandens hemkommun. Full äganderätt tillförsäkras kolonisten.

Jordreduktionerna äro gamla historiska svenska företeelser.

Om över huvud taget någon möjlighet ännu föreligger att åtminstone i någon mån redan nu inom det kapitalistiska samhällets ram råda bot på här omhandlade missförhållanden, måste det ske i en omfattande jordreduktions tecken. Denna tanke är ingalunda ny för svenska förhållanden. Tvärtom kännetecknas detta lands historia i mycket hög grad av en genom århundradena fortgående lång följd av upprepade, oftast nog så radikala sådana åtgärder, gående ut över den dåtida överklassens kapitalanhopning. Om denna anhopning på jordens område i våra dagar mestadels sker genom de stora bolagen och de moderna jordkapitalisterna, skedde den i forna tider genom det andliga och världsliga frälset, kyrkan och adeln. Och det är att märka, att det var den dåtida *konungamakten*, som företog reduktionerna i syftemål att rädda det bestående samhället undan de revolutionära krafter, som den väl insåg, att kapitalackumuleringen obönhörligt innebar i sig. Under medeltiden vågade man visserligen från det hållet i regel icke vända sig mot den genom sina omätliga rikedomar och sin *internationella* materiella maktställning övermäktiga kyrkan. Men vid historiskt gynnsamma tillfällen drog man sig icke alls för att gent emot adeln »kränka den heliga äganderätten» på ett nog så kännbart sätt. Redan Albrecht av Mecklenburg gjorde ett försök, det första i vår historia kända, att slå in på denna väg, då han efter den store jordmagnaten Bo Jonsson Grips död år 1386 sökte till staten indraga ej blott dennes väldiga jorddomäner, utan även en hel del andra herremäns slott och län. Den gången misslyckades försöket, enär den till sin vilda profithunger hotade överklassen naturligtvis som alltid vid sådana tillfällen (jämför Finland år 1918) begick landsförräderi och inkallade drottning Margareta med hennes danska härar i landet. De skulle emellertid snart finna, att de därigenom hoppat ur askan i elden. Redan omedelbart efter befastandet av sin makt i Sverige fullföljde Margareta denna Albrechts för det dåvarande samhällets bevarande oundgängliga konungatanke och indrog 1388 samtliga de Gripska godsena till staten. Fortgående vidare på den sålunda inslagna vägen, hade hon 8 år senare nått därhän att vid herredagen i Nyköping 1396 kunna tvinga adeln att till staten återlämna alla de gods och län, som den fr. o. m. konung Magnus Erikssons tid slagit under sig. Som hon varit nog klok att dessförinnan försvaga adelns vapenmakt, men själv alltjämt hade makt

att sätta bakom sina krav, lyckades hon fullständigt. Kronans slott och län återlämnades trots de förutvarande ägarnes naturliga knot, och stormännens egna befastade borgar nedrevs. Råfsteting höllos i alla landskap för att rannsaka, vilka hemman och gårdar kommit från kronan, och allt gick tillbaka dit. Nya fogdar och domare tillsattes, och lagbunden styrelse infördes ånyo.

Vid de över hela Europa gående våldsamma ekonomiska och därav följande politiska omvälvningarna under förra hälften av 1500-talet begagnade sig Gustav Vasa av tillfället att befria Sverige från det oerhörda materiella och ekonomiska förtrycket, som kyrkan utövade. Peterspenningen indrogs först. Därpå vidtogos de kända reduktionsåtgärderna av kyrkoegendomen inom landet. I Västerås recess 1527 bestämdes, att kungen skulle äga rätt att indraga kyrkans överflödiga gods och inkomster för att därmed stärka rikets finanser. Biskoparna fingo till staten överlämna sina slott och fästen och »ej rida med flera karlar än konungen dem föresade». Om domkyrkornas och kanikernas inkomster hette det helt kort: »när överlagt är, vad till deras redliga uppehåll hörer, tage konungen vad utöver är». På så sätt indrogs 33.000 hemman andligt frälse, så att kronan härefter blev ägare av ungefär hälften av all jorden i riket. (Alfred Kämpe, Svenska Allmogens frihetsstrider, I 66.) Dessa gods kommo som bekant i stor utsträckning den *verkliga* andliga odlingen till godo, då en del av dem överlämnades till Uppsala universitet i början av 1600-talet.

Under något mer än ett århundrade efter det sålunda uppnådda lyckliga resultatet förfuskades dock detta grundligt genom den vanvettiga och anarkiska jordpolitiken hos samtliga regenter, ej minst hos den för sin föreburna landsfaderliga styrelse falskeligen utskrikne bondefördärvarnaren och adelskurtisören Gustav Adolf. Utom den väldiga jordareal, som upptogs av de vanvettigt nyupprättade greve- och friherreskapen, bortskänktes största delen av kronans jord till ovärdiga uppkomlingar, furstegunstlingar och från utlandet importerade rövarhövdingar och lycksökare. När Kristina fullbordat den sålunda våldsamt fortgående kapitalanhopningen och därav följande anarkiska samhällsupplösningen och rymt ur landet från eländet, sågo sig de närmast följande regeringarna ingen annan råd än att åter gripa till reduktionen. Redan under Kristinas tid hade prästerskapet förordat densamma. Vid 1656 års riksdag tillsatte Karl X Gustav en kommission med uppdrag att undersöka vars och ens förvärv av innehavda gods och vad som tillhörde kronan. Fjärdedelen av alla från kronan bortslösade gods reducerades, varav namnet »fjärdepartsråfsten». Det sägs i instruktionen, att kronans omistliga och

inom fredsmilen befintliga gods skulle återgå, om icke ägaren ville lösa dem med nio procent. De ofrälse stånden fordrade reduktionens ytterligare utsträckning och att den skulle gå längre tillbaka än till den 6 november 1632 och icke sträcka sig över 1655, men detta lyckades adeln förhindra. (Kämpe, a. a., I, 163.) De stora krigen mellankommo först och därefter det nya adelsväldet under förmyndarregeringen. På nytt grepo adelns jordrofferier omkring sig i landet under de närmaste tvenne årtiondena, tills Karl XI såg sig nödsakad att fullfölja sin faders avbrutna verk. Denna, den femte av svenska historiens jordreduktioner var på en gång den sista hittills utförda och den mest omfattande och genomgripande av dem alla. Tvingad av de ofrälse ståndens växande harm måste adeln vid 1680 års riksdag medgiva, att dess makt konstitutionellt bröts genom enväldet och ekonomiskt genom reduktionen. Nu indrogos alla förlänningar från föregående regeringar och alla andra större och mindre kronoegendomar. Kämpe anför (a. a. I, 184) en rad exempel på den hårdhänthet, varmed reduktionen genomfördes, så att redan under hösten 1681 nästan alla de stora förlänningarna återfallit till kronan. Man får också därav en uppfattning om, vilka omätliga värden saken gällde. Johan Skyttes friherreskap, det drygaste bland alla sådana, gav årligen 17,846 daler silvermynt. Släkten De la Gardies greve- och friherreskap omfattade 939 hemman med en ränta av 28,425 daler. Brahes greve- och friherreskap omkring 1,053 hemman med en ränta av 27,843 daler silvermynt. Dessa hade en tjugusjundedel av all Sveriges jord. Härtill kommo för dessa herrar andra förlänningar i de erövrade landen på denna och andra sidan Östersjön — sålunda hade De la Gardie ett andra friherreskap i Pernau — vartill kommo deras egna ärvda och köpta gods.

Alla förlänningar och ostridda kronogods indrogos med 1681 års ränta, varigenom kronans inkomster omedelbart ökades med 200,000 daler silvermynt. Fortsättning följde under riksdagarna 1682, 1686, 1689 och 1693, så att adeln efter dess slut var tämligen noggrant utpumpad på både egendom och makt.

De närmaste riktlinjerna.

Det är att märka, att de närmast här ovan relaterade indragningarna av jord voro, vad namnet angiver, verkliga reduktioner eller socialiseringar, alltså utan ringaste ersättning eller vederlag åt de förutvarande ägarne. Sådan är givetvis också den indragning, som kommunismen principiellt kräver, och sådan blir naturligtvis också den indragning, som den katastrof kommer att medföra, mot vilken den kapitalistiska

samhällsanarkiens ödesbundet fortgående självförruttnelseprocess obönhörligt leder.

Emellertid uppvisar redan det sakförhållandet, att de hittills i Sverige företagna reduktionerna måste med vissa mellantider upprepas, förefintligheten av bristfälligheter och missförhållanden vid åtgärdernas vidtagande. Än mer i ögonen fallande blir detta sakförhållande, då vi se den sista reduktionen redan ligga två och ett halft århundrade tillbaka i tiden och dess ekonomiska vinster för det allmänna vara så gott som fullständigt tillintetgjorda. Felet var givetvis det, att efter nästan alla dessa reduktioner den socialiserade jorden snart nog åter släpptes ut på den allmänna salumarknaden till vinst för det privata profitintresset. Detta är alltså vad som i första rummet måste vid en förestående ny reduktion omöjliggöras. Den jord, som skall lämnas ut till självförvaltande jordbruk åt de jordens och industriens proletärer, vilka nu äro i skriande behov därav, måste först och främst rättsligen säkerställas för all framtid i det allmännas orubbliga ägo. Huvudsyftemålet härmed är, att det kraftigast tänkbara värn bringas åt de intressen, vilka företrädas av de helt proletära jordbrukargrupperna sådana som torpare, statare, drängar m. fl., utan även åt de halvproletära såsom småbönder, småbrukare eller endast till dels till jordbrukareyrket hörande innehavare av s. k. »egna-hem». Alla dessa måste med all makt värnas mot privatkapitalets — t. ex. bankernas, jord-, skogs- och trävarubolagens samt godsägarnes — naturliga drift att genom långivning, olidliga kommunikationsförhållanden, beroende under behovet av biförtjänster o. s. v. på nytt slå under sig de mindre jordbrukarnes jord.

Synnerligen sorgfälligt måste övervägas frågan om, huruvida storbruk eller småbruk på varje enskild plats är att föredraga med hänsyn till de rådande klimatiska, folkpsykologiska och kommunikationsförhållandena.

För varje i ekonomiskt tänkande och vetande något så när framskriden jordarbetare torde i regel storbrukets förmåner framför småbrukets vara ganska påtagliga, sådana vi i vår föregående motivering här skildrat dem. I det följande komma vi att ytterligare utföra denna tankegång. Men vi vilja redan här betona vikten av, att där innehavarna av den nyupplåtna jorden alltjämt föredraga småbruksformen, sådana åtgärder vidtagas, att dessa brukares egen personliga erfarenhet inriktas på den historiska utvecklingens lärdomar om fördelarna av produktionskrafternas och produktionskällornas koncentration.

Det kommunistiska partiets krav i denna fråga är självklart en verklig socialisering av jorden, d. v. s. utan någon som helst slags

ersättning åt de föregående ägarne, alltså precis såsom de förut av oss nämnda svenska drottningar och konungar gått tillväga, vilkas reduktioner utgjort milstolpar på vårt folks ekonomiska utvecklingsbana. Men om den alltjämt under den nuvarande kapitalistiska samhällsanarkien maktägande svenska överklassen likväl skulle lyckas begagna sig av sitt tillfälliga ekonomiska våldsherradöme för att framtvinga ersättning vid en kapitalistiskt färgad expropriation av jorden, måste all kraft insättas på i ett sådant socialt övergångsskede som vårt denna ersättning blott får utgå i så begränsad form, att icke expropriationen blir ett medel till utökad eller förnyad jordspekulation. På samma sätt bör naturligtvis största vikt fästas vid, att jordjobberi- och jordroffare-intressena icke alls bli företrädda i expropriationsnämnderna.

De upplåtelseformer för de nya jordinnehavarna, som närmast kunna påtänkas, äro dels direkt stats- eller kommunaljordbruk, dels självförvaltande jordbruk med tryggad besittningsrätt.

Av staten direkt böra i olika delar av landet upprättas mönsterjordbruk motsvarande de nu vid lantbruksinstitutet i Ultuna och Alnarp förefintliga. Även kommunerna böra anlägga motsvarigheter i form av driftsgårdar, vid vilka bl. a. säkerställes tillfredsställandet av behovet av mjölk och övriga jordbruksprodukter vid försörjningsinrättningar o. d. Varhelst staten (och framdeles det kommunistiska samhället såsom dess arvtagare) eller kommunen själv är företagare vid jordbruket, bör dess plikt att vara mönsterarbetsgivaren mer än i något annat fall anses självklar, och genomförandet av normalarbetsdag, goda arbetsförhållanden och en skäligen hög levnadsstandard för godsens folk blir i alla sådana fall en trängande nödvändighet.

Då de nya jordbrukarne bliva självförvaltande med tryggad besittningsrätt, ligger den största vikt därpå, att erfarenheterna från de sista två årtiondenas s. k. »småbruksrörelse» utnyttjas och dess många ödesdigra missgrepp undvikas. Önskvärt vore att genom lagstadgad minimistorlek av varje jordbruksgård jordens nuvarande sönderplockande i mikroskopiska, ekonomiskt icke bärkraftiga smålotter en gång för alla omöjliggjordes.

Många års erfarenhet i detta land har bestyrkt att stor- och bondgårdar äro i nästan lika hög grad ekonomiskt bärkraftiga och alltså berättigade och att de mycket väl kunna bestå sida vid sida. Det torde alltså kunna betraktas som en ren lämplighetsfråga med hänsyn till lokala, klimatiska och folkpsykologiska omständigheter å varje ort, under vilkendera brukningsformen för varje enstaka fall jordupplåtelsen

bör ske. Även om storgodsens med de moderna maskinernas och brukningsförmernas hjälp helt visst kunna drivas upp till en något större avkastning än enfamiljs-gårdarna, så finns dock nog så mycket av det gamla individualistiska germanska folklynnet, att arbetsglädjen och arbetstrevnaden och därmed även arbetsintensiteten nog trots allt borde bli större å de små gårdarna. Detta rent folkpsykologiska drag får lagstiftningen givetvis icke förbise. Och mycket av denna anledning är det även, som vi alltjämt ha att räkna med smågårdarnas fortbestånd sida vid sida av storgodsens. Dessa senare böra givetvis upplåtas till sambruk åt kooperativa jordbrukslag under fullt betryggande besittningsformer, men självklart med samhällelig överäganderätt.

Å de kooperativa storbruken böra av staten lagfästade stadgar och normalplaner tillämpas och deras efterlevnad, jordens rationella skötsel och förhindrandet av uppkomsten av ny privatkapitalism och kapitalanhopning å dessa gårdar kontrolleras. De mindre genom expropriation uppkomna gårdarna böra likaledes av samhället under dess överäganderätt upplåtas under fullt betryggande besittningsformer, varvid givetvis möjligheten av ett rationellt arvsarrende bör utredas. Dessa mindre gårdar böra, såvitt möjligt är, förläggas nära varandra, centralt och med goda transportmöjligheter. Genom en sorgfälligt planerad produktions- och avsättnings konsumtionsordning tillföras de storbrukets förmåner, så långt med de snävare utstyckade skiftena möjligt är. Avels-, utsädes-, maskin-, arbetes-, trösknings-, belysnings- o. s. v. Kooperationen kontrolleras i likhet med, vad fallet är å de kooperativa storgodsens, enligt fastställda stadgar och normalplaner av samhället. Skiljenämnder i varje län avdöma de tyvärr till att börja med oundvikliga tvisterna, kvarlevan från den nuvarande kapitalistiska samhällsanarkien.

En viktig fråga är anskaffandet av medel för erforderliga byggen, eventuellt reparationer, å den sålunda nyupplåtna jorden. Här bör naturligtvis det allmänna träda hjälpende emellan med lån, eventuellt utgående successivt under en viss tid, exempelvis 5 år. Dessa jordbrukslån kunna tänkas valfritt utgående på olika sätt. Antingen — för kostnadernas största möjliga nedpressande — ställer staten material till förfogande. Eller också lämnas lånen direkt och kontant till brukarens förfogande. Eller också bygger och ombygger staten själv och uttager kostnaderna därför i form av en avgäld av brukaren, vilken tillägges till den ordinarie från honom utgående jordräntan. På motsvarande sätt förfaras med lånen till de kooperativa jordbrukslagens inköp och underhåll av levande och döda inventarier.

I detta samband bör även upptagas frågan om att genom en liknande långivning understödja de *nuvarande* jordbrukare, vilka lida under kapitalismens ohyggliga tryck, under kampen mot ogynnsamma naturförhållanden, exempelvis i sumpmarker och vattensjuka trakter, o. s. v.

Storleken av de utgående räntorna bör naturligen bestämmas med hänsyn till de olikartade lokala förhållandena. En skälig ränta torde i varje fall vara 5 procent å jordens taxeringsvärde och de belånade inventariernas kapitalvärde, vartill bör komma en skälig årlig kapitalamortering av inventarierna.

Vad angår skogen å de exproprierade domänerna, bör denna naturligtvis bevaras i samhällelig ägo. Till de nya brukarna utstämplas och fördelas i första rummet allt för bygge, reparationer, stängsling, bränsle o. s. v. erforderligt virke. Vad som därutöver kan utvinnas under en rationell skogsskötsel, tillfaller samhället. Därvid böra brukarna beredas skälig förtjänst vid utstämplingar, körningar, dräneringar m. m. Skogsmarkens mulbeten upplåtas åt brukarna, vilka svara för all eventuell skada vid åverkan å nyplanteringar. Möjlighet att draga fördel genom utbyggnad av de mångenstädes befintliga små vattenfallen, vilka icke kunna av stat eller kommun utnyttjas, beredes brukarna.

Beträffande förvaltningen av den för upprättande av nya jordbruk socialiserade jorden ligger närmast till hands att tänka sig den anförtrodd åt en för det ändamålet inrättad organisation. Men tänkbar är även en viss självförvaltning av de nya jordinnehavarna i anknytning till den närmast härövan skisserade småbrukarekooperationen. Därmed vunnas givetvis även, att dessa komme att direkt intresseras ej blott för jordens brukning, utan även för dess förvaltning.

På frågan om sättet att anskaffa det för ett så vidlyftigt företag som det nu ifrågasatta erforderliga kapitalet vilja vi såsom svar hänvisa till en eller flera av följande här förslagsvis nämnda utvägar:

- 1) engångsbeskattning, uttagen efter starkt progressiv skala på förmögenhet och inkomst i hela riket;
- 2) en starkt progressiv arvsskatt, utgående under en viss följd av år;
- 3) ett större obligationslån;
- 4) statens utlåning till företaget av vissa av de under dess förvaltning stående fonderna, exempelvis kyrkofonden.

Av de sålunda anskaffade medlen upplägges en särskild fond, vilken enligt av riksdagen fastställda former förvaltas av statskontoret.

På grund av vad här anförts hemställes,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om
framläggande för riksdagen av genomgripande förslag
till jordfrågans lösning i huvudsaklig överensstämmelse
med de allmänna riktlinjer som angivits i denna motion.

Stockholm den 26 januari 1923.

Viktor Herou. J. P. Dahlén. Helmer Molander. Rob. Samuelsson.

Verner Karlsson. K. Kilbom. Aug. Spångberg.
